

РЕВУН К. І.

здобувач кафедри державного і муніципального управління
Тернопільський національний економічний університет

ДИСБАЛАНСИ СЕКТОРУ НЕ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМАТИКА ДІАГНОСТИКИ ТА НІВЕЛЮВАННЯ

В статті проаналізовані дисбаланси сектору не фінансових корпорацій. Обґрунтовано умови збалансованого розвитку сектору не фінансових корпорацій, які лежать в площині оптимізації структури промислового виробництва, комерціалізації наукоємних технологій. З'ясовано природу погіршення ділової активності та виявлені чинники її відновлення. Особливий акцент зроблено на макроекономічній стабілізації і відновленні конкурентних позицій за рахунок збалансованого розвитку секторів фінансових та не фінансових корпорацій шляхом підвищення ефективності та результативності реалізації інструментарію економічної політики.

Ключові слова: балансує статті інституційних секторів, сектор не фінансових корпорацій, фінансовий результат, інноваційна активність, конкурентна промислова політика, фінансово-промислові центри зростання.

РЕВУН К. И.

соискатель кафедры государственного и муниципального управления
Тернопольский национальный экономический университет

ДИСБАЛАНСЫ СЕКТОРА НЕФИНАНСОВЫХ КОРПОРАЦИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: ПРОБЛЕМАТИКА ДИАГНОСТИКИ И НИВЕЛИРОВАНИЕ

В статье проанализированы дисбалансы сектора нефинансовых корпораций. Обоснованы условия сбалансированного развития сектора нефинансовых корпораций, которые лежат в плоскости оптимизации структуры промышленного производства, коммерциализации наукоемких технологий. Выявлены причины ухудшения деловой активности и одновременно факторы ее восстановления. Особый акцент сделан на макроэкономической стабилизации и восстановлении конкурентных позиций за счет сбалансированного развития секторов финансовых и нефинансовых корпораций путем повышения эффективности и результативности реализации инструментария экономической политики.

Ключевые слова: балансирующие статьи институциональных секторов, сектор нефинансовых корпораций, финансовый результат, инновационная активность, конкурентная промышленная политика, финансово-промышленные центры роста.

REVUN K. I.

applicant of State and Municipal Management Department
Ternopil National Economic University

IMBALANCE OF SECTOR OF NOT FINANCIAL CORPORATIONS OF NATIONAL ECONOMY: DIAGNOSIS AND LEVELLING PROBLEMS

The article deals with the problem of imbalances sector of non-financial corporations. Its grounded terms of sustainable development of non-financial corporations sector, which lays in the sphere of optimizing the structure of industrial production and commercialization of high technologies. The determinations of business activity depravation are discussed and identified factors of its recovery. Particular emphasis is focused on macroeconomic stabilization and restoration of competitive positions due to the balanced development of the financial and non-financial corporations by improving effectiveness of the implementation of economic policy instruments.

Keywords: balancing sheets of institutional sectors, sector of non-financial corporations, financial performance, innovation activity, competitive industrial policy, financial and industrial centres of growth.

---

trinity@dch.com.ua

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Подолання відтворювальних, секторальних, територіальних внутрісистемних асиметрій в розвитку національної економіки неможливе без дієвої системи

діагностики стану розвитку економічної системи та її інституційних секторів, формування інституційної бази збалансованого розвитку з модернізацією базових та створенням нових інститутів, що б дозволило підняти конкурентний статус України. Особливо цінною є інформація стосовно стану розвитку тих інституційних секторів, які в найбільшій мірі впливають на забезпечення макроекономічної стабілізації, зокрема, сектору не фінансових корпорацій, сектору державних установ та організацій, сектору фінансових корпорацій, сектору домашніх господарств, зовнішньоекономічного сектору та тіньового сектору (табл. 1).

Таблиця 1

Балансуючі статті інституційних секторів станом на 1.01.2014

Показники функціонування інституційних секторів національної економіки в рамках СНР	Не фінансові корпорації	Фінансові корпорації	Сектор загального державного управління	Домашні господарства	Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства	Разом за інституційними секторами економіки	Інший світ	Всього
Валова додана вартість	159982	20191	49858	50878	1985	271210	-	271210
Питома вага	58,9%	7,4%	18,4%	18,7%	0,7%	100%	-	100%
Валовий прибуток, змішаний дохід	48949	11655	4824	40465	375	94584	-	94584
Питома вага	51,75	12,32	5,10	42,78	0,39		-	
Доход від власності	3430	45425	22836	18051	1	89743	14034	103777
Валове сальдо первинних доходів /валовий національний дохід	8655	3206	61496	237794	376	311527	-	311527
Валовий наявний дохід	-8490	2379	61327	261339	2783	319338	-	319338
Чисте заощадження	-39744	912	-4889	17524	-359	-26556	-	-26556

Примітка: побудована за даними Державної служби статистики України [2].

Сектор не фінансових корпорацій відповідно до нормативного визначення [1] включає не фінансові економічні одиниці, зайняті ринковим виробництвом товарів і не фінансових послуг, усіх форм власності й організаційно-правових форм господарювання (акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, колективні сільськогосподарські підприємства, кооперативи, орендні, спільні та приватні підприємства), ресурси яких формуються, головним чином, за рахунок коштів, одержаних від продажу товарів і послуг, але вони можуть покривати частину витрат за рахунок субсидій із державного та місцевих бюджетів. Даний сектор є домінуючим у створенні валової доданої вартості національної економіки, частка якого складає 58,9%, а тому важливо постійно відстежувати результати його функціонування. Від них багато в чому залежить можливість забезпечення макроекономічної стабілізації, забезпечення суспільного добробуту, зростання зайнятості та доходів населення, нарощування конкурентного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття. Проблематиці збалансованого розвитку приділено увагу в працях відомих зарубіжних дослідників: Перріса Т. М., Хулса Дж. М., Дейлі Г.,

Форестера Дж., Медоуз Д. Х., Медоуз Д. Л., Рэндерса Й., Беренса В. В. Салла Д., Самуельсона П.-Е. та інших. В Україні над проблематикою збалансованого розвитку працюють провідні науковці: Гардашук Т.В., Дудкіна О.П., Желнок Т.Л., Якубів В.М., Голубець М.А., Поліщук В.Г., Юзвішин А.І., Мунтіян В., Данилишин Б.М., Поплавська Ж.В., Черничко Т.В. та інші.

Визнаючи безперечний вклад даних вчених у дослідженні збалансованого розвитку, слід констатувати, що складність і багатогранність, міждисциплінарний характер проблем збалансованого розвитку зумовлює потребу в подальших наукових розвідках питань, що стосуються теоретичних і практичних аспектів виявлення та нівелювання дисбалансів розвитку національної економіки.

Формулювання цілей статті. Тому в рамках даного наукового дослідження вважаємо за доцільне провести моніторинг розвитку сектору не фінансових корпорацій з метою виявлення асиметрій його розвитку та напрацювання пропозицій щодо їх ліквідації.

Виклад основного матеріалу. Умови збалансованого розвитку сектору не фінансових корпорацій лежать в площині оптимізації структури промислового виробництва, комерціалізації наукоємних технологій, реалізації енергозберігаючої моделі розвитку з розширенням використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії, упровадження екологічно безпечних технологічних процесів. Однак, слід констатувати, що даний сектор впродовж 2014 року розвивався під впливом низки негативних чинників: загострення ситуації на сході України і пов'язане з нею скорочення внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту; ускладнення торговельних відносин з Російською Федерацією, підвищення граничної ціни на газ для промислових підприємств, несприятливі погодні умови для аграрного сектору.

В структурі промислового виробництва спостерігається негативна динаміка останні три роки практично за всіма видами діяльності за виключенням фармацевтичної промисловості, виробництва харчових продуктів та електричного устаткування (табл. 2). Слід відзначити, що зростання обсягів виробництва харчової промисловості пов'язане із лібералізацією доступу українських товарів на ринки ЄС.

Ведення воєнних дій на Донбасі призвело до чисельних обмежень у роботі промислових підприємств або зупинки їхнього виробництва через труднощі постачання сировини та готової продукції, впливу трудових ресурсів з цих територій. Зокрема, обсяги виробництва промислової продукції в Луганській та Донецькій областях лише за липень-червень 2014 року скоротилися відповідно на 40% і 11% [2]. Через політику економічного тиску з боку Росії Україна лише у першому півріччі 2014 року втратила \$7 млрд. Це робить цілком очевидною переорієнтацію національної економіки на європейські ринки та співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями.

Оборот роздрібною торгівлі за січень-липень 2014 р. становив 495,2 млрд грн, що у порівнянних цінах на 1% менше обсягу січня-липня 2013 р. Зменшення внутрішнього попиту можна пояснити зменшенням реальної зарплати населення.

Одним з факторів підтримки економічної активності в Україні в II кварталі 2014 року за умов обмеженого доступу вітчизняної продукції на окремі ринки стало одностороннє зниження з боку Європейського Союзу мита на імпорт українських товарів. Завдяки цьому падіння експорту до країн-членів Митного союзу було частково компенсовано за рахунок зростання експорту товарів у європейські країни. Подальше поглиблення торговельних зв'язків, передбачене підписаною Угодою про асоціацію з ЄС, дозволить суттєво розширити експортні можливості українських компаній, підвищить конкурентоздатність їхньої продукції та сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату в Україні.

Характеризуючи передумови для забезпечення збалансованого розвитку сектору не фінансових корпорацій, варто проаналізувати стан інвестування в розвиток галузей та спроможність національної економіки освоювати нові технології та нарощувати виробництво продукції п'ятого та шостого технологічних укладів. Адже фізичний і моральний знос засобів виробництва в промисловості досягає 65%. Найбільший ступінь зносу машин і устаткування – в кольоровій металургії (75,3%), машинобудуванні і

металообробці (71,4%), хімічній та нафтохімічній промисловості (близько 71%) [2]. Для порівняння: ступінь зношення основних виробничих фондів у країнах Європейського Союзу не перевищує 25%. Аналіз структури капітальних інвестицій (табл. 3) вказує на домінування переробних галузей в загальній структурі капітальних інвестицій (50,6%), а також енергопостачання (24,4%).

Таблиця 2

Індекси промислового виробництва в Україні за основними видами діяльності

Основні види діяльності	2012 р. до 2011 р., %	2013 р. до 2012 р., %	Січень–липень 2014 р. до січня–липня 2013 р., в %
Промисловість	99,5	95,3	94,2
Добувна та переробна промисловість	99,1	94,8	93,5
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	101,9	100,4	96,3
добування кам'яного та бурого вугілля	104,5	97,6	91,5
добування сирої нафти та природного газу	101,2	97,3	97,9
добування металевих руд	101,2	104,6	98,7
Переробна промисловість	98,0	92,3	92,1
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	101,0	94,5	100,6
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	93,4	93,8	94,5
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	100,9	102,6	95,4
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	81,6	88,8	95,6
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	96,2	82,5	84,8
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	107,2	111,6	102,4
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	94,0	96,0	91,8
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	96,4	94,2	90,8
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування:	96,7	86,2	81,1
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	90,5	85,8	78,6
виробництво електричного устаткування	87,7	90,0	107,0
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	97,3	93,9	89,6
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	100,5	79,6	66,7
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	108,0	91,1	98,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	102,0	98,7	98,6

Примітка: побудована за даними Державної служби статистики України [2].

Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності промисловість України

	2014 рік, млн грн.	у % до загального обсягу	Темпи росту 2013 до 2012 р., %
Промисловість	36151,1	100,0	113,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів:	8749,8	24,2	87,3
добування кам'яного та бурого вугілля	2416,2	6,7	74,4
добування сирової нафти та природного газу	2878,7	8,0	102,5
добування металевих руд	2923,2	8,1	70,1
добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів	453,1	1,2	77,3
Переробна промисловість	18281,9	50,6	104,4
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	6298,9	17,4	119,4
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри виробів з шкіри та інших матеріалів	171,7	0,5	93,9
Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	684,8	1,9	191,6
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	329,7	0,9	54,1
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	792,8	2,2	114,2
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	718,5	2,0	98,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	1531,6	4,2	81,2
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування	5123,4	14,2	89,5
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	106,2	0,3	66,7
Виробництво електричного устаткування	281,6	0,8	80,6
Виробництво машин та устаткування не віднесених до інших угруповань	941,2	2,6	77,3
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	881,6	2,4	120,1
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин та устаткування	419,9	1,2	133,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	8819,2	24,4	168,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	300,2	0,8	301,3

Примітка: побудована за даними Державної служби статистики України [2].

В порівнянні з 2012 р. найбільші темпи росту інвестицій можна було констатувати в харчовій, деревообробній промисловості з відповідними темпами зростання 119,1% та 191,6%, автомобілебудуванні (темпи росту 120,1%), енергопостачанні (темпи росту 168,5%), впровадженні нових технологій в сфері комунального господарства та утилізації відходів (темпи росту 303,3%). У 2013 р. кількість підприємств і організацій України, які займалися створенням і використанням передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності, а також використанням раціоналізаторських пропозицій порівняно з 2012 р., зменшилась на 2,6% і становила 2224, а лідерами в цьому процесі залишалася Харківська, Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Житомирська, Одеська, Запорізька області та місто Київ. В структурі запровадження новітніх технологій домінувала комерціалізація технологій, тобто впровадження уже розроблених технологій.

За видами інновацій домінували інновації в сфері проектування та інжинірингу, виробництва обладнання, комунікацій, охорони здоров'я, що має особливе значення для підвищення інноваційної складової конкурентоспроможності національної економіки. В технологічному аспекті відбулося зростання на 18% інвестицій в сфері нанотехнологій. Така ситуація створює позитиви для технологічної складової структурних зрушень. Протягом 2013 р. в реальному секторі нові технології створювали 176 підприємств. При цьому загальна кількість створених технологій склала 486, у т.ч. 86,4% – нові для України, 13,6% – принципово нові. Із загальної їх кількості 16,0% створювалися за державним контрактом. Більше третини підприємств, які створювали передові технології, зосереджено у м. Києві, 13,6% – у Харківській, 8,0% – Донецькій, 6,3% – Дніпропетровській, 5,1% – Львівській, 4,0% – Луганській, 3,4% – в Івано-Франківській і Миколаївській областях. Така ситуація через військові дії на Сході України не дозволила отримати відповідного мультиплікативного ефекту від вкладених інновацій.

На створені у 2013 р. передові технології в цілому або на їх елементи було видано 1012 охоронних документів: 189 – на винаходи, 715 – на корисні моделі і 108 – на промислові зразки. Найбільша їх кількість була зосереджена в сфері виробництва, нанотехнологій, комунікацій та управління. У 2013 р. кількість підприємств та організацій, що використовували передові технології у своїй діяльності, зменшилась порівняно з 2012 р. на 2,9%, і становила 2073. Найбільша кількість передових технологій була реалізована в Донецькій (155 – 8,3% від загальної кількості), Житомирській (135 – 6,5% від загальної кількості), Одеській (122 – 5% від загальної кількості), Харківській (473 – 18,9% від загальної кількості), Черкаській (110 – 5,3% від загальної кількості) областях та місті Києві (164 – 12,1% від загальної кількості).

На початок 2014 р. в реальному секторі було використано 14038 передових технологій, з яких 41,6% мають термін впровадження у виробничу діяльність до 3 років; 39,3% – від 4 до 9 років; кожна п'ята технологія використовується 10 і більше років. Найбільш нові технології відносяться до групи технологій «Автоматизоване транспортування матеріалів і деталей, здійснення автоматизованих вантажно-розвантажувальних операцій» (3954), проектування та інжиніринг (2392). Крім передових технологій 428 підприємств також використовували об'єкти права інтелектуальної власності (ОПВ): 2161 винахід, 28,8% яких створено за рахунок коштів державного бюджету, 3058 корисних моделей (41,2%), 582 промислових зразки (2,6%) [2].

Аналізуючи фінансові результати функціонування сектору не фінансових корпорацій, слід констатувати зростання збиткових та зменшення прибуткових підприємств. Підприємства України, за винятком малих підприємств та бюджетних установ, у січні-вересні 2014 р. отримали 168,026 мільярда гривень збитку до оподаткування, в той час як за аналогічний період минулого року було отримано 24,106 мільярда гривень прибутку [4, с.12]. Найбільш збиткові підприємства промисловості (44,2% від загальної суми збитків) оптової і роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (20,1%); фінансової та страхової діяльності (17,0%). Серед промислових видів діяльності найбільші збитки отримали підприємствами металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування (22,0% від загальної суми збитків у промисловості); з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (19,5%); добувної промисловості та розроблення кар'єрів (17,7%), з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (14,5%), з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (8,2%).

Така ситуація в подальшому впливатиме на скорочення інвестиційної активності, звужить можливості модернізації реального сектору та зменшуватиме податкові поступлення. Тому державі через економічні регулятори потрібно забезпечити підтримку фінансового потенціалу реального сектору та зростання внутрішнього інвестування. Адже якщо апелювати лише до пріоритетності зовнішнього інвестування, то це призводитиме до підвищення доларизації економіки, високих відсоткових ставок, відсутності довгих грошей.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок. Для нівелювання існуючих дисбалансів Україні, звичайно необхідно завершити військові дії, відновити втрачену інфраструктуру та працювати над підвищенням бізнес-активності. Макроекономічна стабільність і стабільність фінансового сектору є базою для стійкого відновлення і зростання в секторі не фінансових корпорацій. Далі необхідно продовжувати структурні реформи і реалізовувати таку промислову політику, в якій через програмно-цільовий інструментарій, продуману фіскальну, монетарну, інноваційну політику максимально підтримуватимуться суб'єкти не фінансових корпорацій, які нарощують експортний потенціал національної економіки, створюють робочі місця, впроваджують ресурсозберігаючі технології; створюватиметься сприятливе інституційне середовище для розвитку інтеграційних структур, фінансово-промислових груп як стрижня науково-технологічного та інноваційного процесу. Основний акцент повинен ставитися на стимулюванні, модернізації та структурній перебудові виробничого потенціалу, зниженні його енергоємності, підвищенні конкурентоспроможності. Агропромисловий комплекс в секторі не фінансових корпорацій повинен стати лідируючим сектором, а підтримка інноваційних біотехнологій проривною у зростанні конкурентоспроможності вітчизняної продукції на європейському ринку.

Тому подальші наукові дослідження повинні зосереджуватися на розробці інноваційної стратегії розвитку сектору не фінансових корпорацій та розробці дієвих механізм її реалізації.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Класифікації інституційних секторів економіки України : наказ Державної служби статистики України № 96 від 18.04.2005 р.
  2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
  3. Збитки підприємств України [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2014. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2014/11/24/508378>.
  4. Інформаційний бюлетень НБУ [Електронний ресурс]. – 2014. – № 11. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=4881606>
-